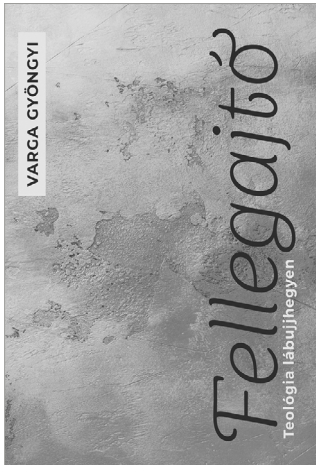

Interaktív bepillantás az Isten titkaiba

■ SEFFER VALENTINA

Varga Gyöngyi: *Fellegajtó. Teológia lábujjhegyen*. Luther Kiadó, Budapest, 2024.

Varga Gyöngyi legújabb kötete, a *Fellegajtó* a Luther Kiadó gondozásában jelent meg 2024-ben. A szerző, az Evangélikus Hittudományi Egyetem Ószövetségi Teológia Tanszékének vezetője számos lelki irodalommal gazdagította a magyar teológiai könyvkiadást, ezek közé tartozik az *Áldáskönyv*, a *Remény s ég* vagy az *Élők földje*. E legújabb műve újszerű módon kínál betekintést a tér, az idő, a szentség és a megváltás foglmainak átfogó elemzésével a keresztyén lelkiségbe, miközben egyesíti a teológiai alaposságot a közérthetőséggel. Ezért a könyv nemcsak a teológiai szakemberek számára nyújt inspirációt, hanem olvasása a tágabb olvasóközönség számára is spirituális élményt kínál.

A szerző hangsúlyozza, hogy az isteni jelenlét nemcsak a szent szövegeken keresztül érthető meg, hanem a hétköznapi tapasztalatok, a közösségi identitás és a személyes találkozások révén is. Az inkluzív megközelítés különösen figyelemreméltó a műben, amely a női szempontokat integrálja a teológiai diskurzusba, miközben olyan fogalmakat állít előtérbe, mint az együttérés és az irgalmasság. Varga Gyöngyi különös jelentőséget tulajdonít annak, hogy a teológia nem csupán tudományos diszciplína, hanem az emberi élet formálásának eszköze, amely az isteni rendbe való beilleszkedésre irányítja az emberi figyelmet, az Isten titkaiba való bepillantásra

nyit ajtót – innen ered a mű címe is. A műben visszatérően megjelenő „fellegajtó-nyitogatás” kifejezés a teológia interaktív jellegére utal, amely nemcsak a szentírók, hanem az olvasók inspiráltságát is hangsúlyozza, megteremtve a közvetlen kapcsolatot az isteni és az emberi között. Ez a nézőpont friss perspektívát kínál a teológiai kutatások számára, különösen a folyamatteológia iránt érdeklődőknek.

A kötet fókuszában az Istennel való találkozás élménye áll. Az áldás, a szentség és a megváltás foglmainak gazdag jelentéstartalmain keresztül mutatja be, hogyan lehet megérteni és átélni Isten jelenlétét a mindennapokban. A módszerét tekintve a könyv az inkluzív teológia jellegzetességeit mutatja, és a női szempont integrálásával gazdagítja a teológiai párbeszédet, ezzel egyben az együttérés és irgalmasság teológiai jelentőségére irányítja az olvasó figyelmét.

A szerző az emberi létezés térhez kötöttségét vizsgálja a mű első fejezetében. Itt nem csupán fizikai értelemben használja a tér fogalmát, hanem mentális és szimbolikus jelentést is tulajdonít neki. Edward Soja térelméleti megközelítése alapján három dimenzióban elemzi a tér fogalmát: a fizikai valóság, a szimbolikus jelentéstartalmak és a társadalmi interakciók által meghatározott terek összefüggéseit vizsgálja. Varga bibliai példákkal gazdagítva mutatja be a tér vallási és kulturális jelentőségét, például a Sínai-hegy, a jeruzsálemi templom és más szent helyek bemutatásával. Ezek a hely-

színek nemcsak földrajzi pontok, hanem a vallási identitás és a spirituális élmények kulcsfontosságú színterei, amelyek az isteni érintettséget és a közösségi emlékezetet formálják. Varga rávilágít arra, hogy a tér érzékelése túlmutat a fizikai dimenzión, és magában foglalja a spirituális és társadalmi dimenziókat is, amelyek mélyen beágyazódnak az emberi tapasztalatokba és az identitásba.

A szentségfogalom tárgyalása a könyv egyik legmeghatározóbb része. A szent helyek és események nem csupán absztrakt teológiai fogalmak, hanem az emberi életet formáló konkrét tapasztalatok. A szentség a profán és a transzcendens közötti határterületként jelenik meg, amely az isteni jelenlétet közvetíti az emberi közösségek és egyének számára. A Biblia szerint a „szent” kifejezés kiválasztottságot, transzcendens minőséget jelent, amely az isteni jelenlétből fakad. „A héber nyelv a szentre, szentségre a *kádós* szót használja. Ez a szó a vallási tapasztalatok és cselekmények kiváltó okát, gyökerét jelöli. Emellett nagyjából hasonló jelentéstartalma van egy másik kifejezésnek, amely a fenségest, a megközelíthetlent jelzi, ez pedig a *kábód*. Ez utóbbi olyasmit is jelent, mint dicsőség, tekintély, vagy jelzőként használva: súlyos, nehéz. A tartalma nagyon közel áll a szentséghez, érezzük a tekintély, a jelentőség teljesség súlyát, amikor ezt a szót halljuk.” (30.) Az „Isten szentsége” teológiai koncepció az Ószövetség számos szövegében hangsúlyosan jelenik meg, különösen olyan narratívákban, mint a frigyláda vagy a Sínai-hegyi törvényadás (2Móz 25,22; 2Móz 20,2–17). A szentség itt nemcsak különleges minőségként jelenik meg, hanem dinamikus, interaktív kapcsolódási pontként az isteni és az emberi között. Isten szentsége gyakran félelemmel és áhítattal jár együtt, ugyanakkor reményt és irányt ad az emberi közösségek számára. A fejezet zárása a szenttel való személyes találkozás tapasztalatát vizsgálja. A szerző kiemeli, hogy az egyéni élményeken keresztül a szentség közvetlen és személyes vonatkozásban áll az emberi élettel. Ez a személyes találkozás lehetővé teszi az egyének számára, hogy a transzcendens és az emberi dimenzió találkozásából új értelemmel és célokkal gazdagodjanak.

Az időt számszerűsíthető, mérhető dimenzióként kezeljük, amelynek objektív aspektusai meghatározzák az emberi tevékenységeket. Ezzel szemben a bibliai időkép sokkal inkább ciklikus és eseményorientált. Az idő nem pusztán abszolút mértékegység, hanem események, rítusok és isteni cselekvések kerete, amely az élet szakrális dimenziójára világít rá. A héber nyelvben az idő fogalmát gyakran eseményekhez és Isten cselekvéseikhez kötik. Például a *shalom* (שלום) szó nem csupán békét vagy nyugalmat jelent, hanem a teljességet, az idő és az élet szentségét is. A bibliai teremtetéstörténet (*berésit*; בראשית) az idő kezdetét Isten teremtő aktusával azonosítja, amely nem csupán időbeli, hanem ontológiai kezdet is. A bibliai narratíva szerint az idő szent, mert az Istennel való kapcsolat közvetítőjeként értelmezhető. Az ünnepek, mint például a szombat (שַׁבָּת), nemcsak időbeli szünetet jelentenek, hanem a szentség és az isteni rend megélésének eszközei (76.). A szombatot az emberi és isteni kapcsolatok újjáélesztésére használják, amely egyúttal az idő szakrális újratöltését is jelenti. A könyv harmadik fejezete hangsúlyozza az ünnepek, különösen a húsvét (*peszách*; פֶּסַח) és a széder (סֵדֶר) szertartásainak jelentőségét. A szerző rávilágít arra, hogy az idő nem pusztán objektív mértékegység, hanem az isteni cselekvések és az emberi válaszok színtere.

A következő fejezetben a megváltás teológiájának bemutatása során a szerző az Ó- és Újszövetség párhuzamait vizsgálja. A fejezet a megváltás fogalmát a görög *szótér* (megváltó) szóval indítja, amely az Újszövetség egyik központi kifejezése. A szót királyok és felszabadítók címeiként használták az ókori görög világban, például uralkodókra, akik népük számára védelmet és biztonságot nyújtottak. Ez a fogalom előképezi Jézus Krisztus szerepét, aki a keresztény hit szerint az emberiség megváltójaként jelenik meg (91.). Az Újszövetség világában a megváltás szorosan összefügg

Jézus Krisztus áldozati halálával és feltámadásával. Ezt a hitet alátámasztják olyan szimbólumok, mint a Kos csillagkép, amelyet a fejezet külön említ a tavaszpont kapcsán, utalva Krisztus áldozatára és megváltói szerepére (pl. Mt 4,18; Lk 24,32). Az Ószövetség teológiájában Isten különösen a gyengék és elnyomottak pártfogójaként jelenik meg. Ez a koncepció szemben áll más ókori kultúrák istenképével, ahol az istenek hatalmat és dicsőséget testesítettek meg. Izrael Istene (JHVH) szövetségre lépett a népével, és a megváltás e szövetség fenntartásának a része. Ézs 48,17 alapján Isten a nép vezetője és tanítója, aki az élet és a megváltás útján kíséri őket. A megváltás teológiai koncepciója az Ószövetségben gyakran a földi megváltással azonosul, például adósságok elengedésével, szociális igazságossággal és közösségi felelősségvállalással. Az ókori Izraelben a megváltás jogi és szociális cselekedetek formájában nyilvánult meg. A családon belüli megváltás például az adósrabszolgaság megszüntetésére vagy az elveszett földek visszaváltására terjedt ki, ahogyan azt Mózes harmadik könyve (25. fejezet) leírja. Ez a megváltási szemlélet szoros kapcsolatban állt a közösség integrálásának fenntartásával.

Krisztus feltámadásának és a szeretet teológiájának bemutatása a könyv egyik legmélyebb és leginspirálóbb része. A szerző kiemeli, hogy a feltámadás nemcsak a halál feletti győzelem, hanem a szeretet hatalmának diadala is megnyilvánul benne. Az evangéliumok hangsúlyozzák a feltámadt Krisztus fizikai valóságát, ugyanakkor kiemelik, hogy feltámadt teste immár transzcendens és dicsőséges. Emellett az emberi test feltámadása a teljes ember megváltását jelenti, a fizikai és szellemi egységet egyaránt. Az újszövetségi szövegek hangsúlyozzák, hogy a feltámadás nem pusztán az egyéni létezés vége, hanem az egész teremtés megújulásának ígérete: a feltámadás egyszerre jelöli a földi élet végét és az örök élet kezdetét. A keresztény teológia a feltámadást olyan transzcendens eseményként értelmezi, amelyben Isten új életet teremt az ember számára. A feltámadás nem csupán történeti esemény, hanem Isten üdvözítő tervének központi része, amely az emberi létezés értelmét és célját mutatja meg.

Krisztus megtestesülésének teológiai és spirituális jelentőségét tárgyalja a könyv utolsó fejezete. Az Ige testté válása az emberi és isteni dimenzió találkozásának olyan szimbóluma, amely az isteni szeretet legkonkrétabb kifejeződése az ember számára. Krisztus megtestesülése által az emberi élet szakrális dimenzióval gazdagodik. Ez a megtestesülés nemcsak az isteni közelség jele, hanem az emberi élet átfogó átalakításának eszköze, amely az isteni rendhez való igazodást hirdeti.

Varga Gyöngyi *Fellegajtó* című kötete értékes hozzájárulás a magyar teológiai irodalomhoz, különösen az inkluzív, dinamizmust hangsúlyozó megközelítés révén. A mű innovatív módon ötvözi a teológiai mélységet az oktatási szándékkal, és releváns a bibliai teológia, valamint a kapcsolódás és a remény kérdéseit kutatók számára. A kötet esztétikai kivitelezése példaértékű. A QR-kódok alkalmazása megkönnyíti a laikus olvasók számára az anyag feldolgozását, azonban tudományos közegben kevésbé szokványos elemnek tekinthető.